

Asia: VN/30583/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle

1. Yleiset huomiot

Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.

Maaseutupoliittinen selonteko

Lausunto

Agronomiliitto ry.

Agronomiliitto ry. kiittää mahdollisuudesta lausua Maaseutupolitiikan Neuvoston valmistelemasta selonteosta.

Agronomiliitto arvostaa ja kiittää selontekoa monipuolisesta yhteiskunnallisesta ja luonnontieteellisestä taustatutkimuksesta, joka monin tavoin tarkastelee maaseudun kokonaisuutta tieteen ja ratkaisujen keinoin. Vankka maaseutututkimuksen perinne ja monipuolinen osaaminen antavat pitkäjänteisyyttä politiikka- ja toimenpidesuosituksille, joilla tavoitellaan maaseudun eriytyvän kehityksen kääntämistä 2040-luvulle edettäessä.

On syytä todeta, että edellisen, noin 15 vuotta sitten laaditun selonteon suositukset eivät ole tulleet riittävällä tavalla huomioon otetuiksi. Tämä näkyy erityisesti harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun kohtalonkehänä, joka on supistanut tulevaisuuden näköaloja. Vasta korona - pandemia sekä sota Euroopassa ovat herättäneet politiikan toteuttajat ymmärtämään maaseudun itseisarvon koko yhteiskunnan resilienssille ja selviytymisen edellytyksille.

Selonteon taustaksi on teetetty ja koottu kattava määrä tuoretta tutkimusta ja katsauksia sekä vertailuaineistoa eurooppalaiseen maaseutukehitykseen. Suomalainen maaseutututkimus on monella tavalla edelläkävijä yhdistäessään yhteiskuntapoliittista ja luonnonvaratutkimusta paikallisen toiminnan tueksi. Agronomiliitto yhtyy selonteon huoleen siitä, että viimeisten vuosien

aikana tapahtunut maaseutututkimuksen alasajo – yhdeksästä professuurista on karsittu kahdeksan – on ehdottoman väärä suunta, joka pitää kääntää.

Maaseutututkimus laajasti ja luonnonvara-ala erityisesti eivät ole olleet kärjessä mm. Orpon hallituksen lanseeraamissa tuhannen tohtorin koulutusohjelmissa eikä post doc -tutkimuksen uusissa panostuksissa.

Agronomiliitto painottaa seuraavia kokonaisuuksia selonteossa ja sen toimenpide-ehdotuksissa:

1. Väestökehitys, tasa-arvo ja biotalouden resurssien sekä huoltovarmuuden turvaaminen

Selonteon taustalla oleva maaseutualueiden väestön kehityssuuntia kuvaava tutkimus on puhutteleva. Jyrkimpien skenaarioiden mukaan harvaan asutun maaseudun väkimäärä laskee jopa 240.000 henkeen samalla, kun 14 kaupungin ja kasvualueen väkimäärä lähestyy neljää miljoonaa. Suhteellisesti suurin vähennys kohdistuisi erityisesti ruokajärjestelmän perusresursseja tuottavaan ydinmaaseutuun. Maaseudun harvimmin asutuilla alueilla tuotetaan 30-40 prosenttia ruoka- ja biotalousvarannoistamme.

Agronomiliitto painottaa, että nykyinen väestökehitys ei ole luonnonlaki eikä väestön keskittymistä suosivan talouspolitiikan kasvua kiihdyttävästä vaikutuksesta ole yksiselitteistä tieteellistä näyttöä. Väestökato voi luoda kehityksen noidankehän, joka vähimmillään luo harvaan asutuista seuduista luonnonvarojen varaston ja pahimmillaan heikentää elintärkeiden luonnonvarojen ylläpitoa ja käyttöä dramaattisesti. Selonteko muistuttaa aivan aiheellisesti ruokahuoltoon ja metsäbiotalouteen liittyvästä käytettävyyden uhasta.

Tyhjentyvä maaseutu uhkaa ruokajärjestelmän kestävyyttä ja puuhuoltoa sekä samalla vaikuttaa negatiivisesti maanpuolustuksen tavoitteisiin ja Suomen kansainväliseen asemaan. Tämä on torjuttava kotimaisin resurssein ja hyödyntämällä EU:n kaikkia aluekehityksen tasausjärjestelmiä.

Agronomiliitto ehdottaa, että Suomen tulisi edistää ja tavoitella nykyisen koheesiorahaston tyyppisen, huoltovarmuutta ja kriisiturvallisuutta parantavan uuden EU-tason tukivälineen käyttöönottoa EU:ssa. Tämä tulisi nostaa selonteossa esiin.

EU-komission esitettyä kesällä luonnoksensa tulevaksi budjetiksi, on entistä ilmeisempää, että aluekehitysvarat vähenevät. Agronomiliitto pitää tärkeänä, että kaupunkikehitykseen ja maaseudun kehitykseen tarkoitettuja välineitä voitaisiin hyödyntää erityisesti kaupunkien läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla. Kehityksen eriytyminen ei ole kaupunkipolitiikankaan etu.

Agronomiliitto pitää erinomaisena selonteon tavoitetta digiverkkojen nopeus- ja saatavuustakuusta. Suomi on edelleen jäljessä monia muita EU-maita. Digikapeikko uhkaa terveydenhuollon kehittyviä palveluja, yritystoiminnan edellytyksiä ja monipaikkaisuuden todellista läpimurtoa. Laajakaistaverkon tavoitteet ovat toteutuneet epätasaisesti ja reuna-alueita syrjien.

2. Oppimisen tasa-arvoa on parannettava

Agronomiliitto katsoo, että harveneva palveluverkko uhkaa myös oppimisen ja kehittämistoiminnan tasa-arvoa. Suurin uhka kohdistuu toisen asteen koulutusverkon supistumiseen. Lukiot ja ammattikoulut etäännyvät kymmenien, jopa yli sadan kilometrin päähän maaseudun taajamista. Tämä johtaa mahdollisuuksien tasa-arvon heikentymiseen, kallistuvaan toisen asteen opiskeluun ja maaseudun kehitys- ja työvoimaresurssien kaventumiseen.

Agronomiliitto kantaa huolta korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrän alhaisesta tasosta sekä ydinmaaseudulla että harvaan asutulla maaseudulla. Määrä näyttää tutkimusten mukaan jäävän alle 30 prosenttiin kun kaupunkiseuduilla lähestytään 60 prosenttia väestöstä.

Agronomiliiton mielestä olisi syytä ottaa laajasti käyttöön maaseudulle paluun houkuttelevuutta parantavia opintolainojen anteeksiantoa ja julkisiin työpaikkoihin kohdennettuja syrjäseutulisiä. Nämä voidaan toteuttaa myös veropolitiikan keinoja käyttäen.

Agronomiliitto muistuttaa, että luonnonvara-alan tutkimuksen ja opetuksen resursseja on keskitettävä harkiten ja parasta vaikuttavuutta painottaen. Ruokajärjestelmän resursoinnissa on erotettava huippututkimuksen ja ammattivalmiuksien kehittämisen erilaiset tarpeet.

3. Paikallisperusteista yhteisötaloutta on kehitettävä

Agronomiliitto pitää hyvänä selonteossa esiin nostettua yhteisötalouden kehittämistä. Maaseudulla on parhaat valmiudet kehittää paikallista yhteisöosaamista osana julkista palvelua ja laajempaa yritystoimintaa. Yhteisötalouden kehittämislta on poistettava byrokratian esteitä ja kohtuutonta valvontaa.

4. Maaseutuvaikutusten arviointi kiinteäksi osaksi julkisen sektorin toimia

Maaseutupolitiikan työkaluna on jo viime selonteosta lähtien kehitetty maaseutuvaikutusten arviointia. Agronomiliitto korostaa, että maaseutuvaikutusten arvioinnin tulisi olla kiinteä osa julkisen hallinnon kehittämis- ja säästötoimia. Arvioinnin arkipäiväistyminen vähentäisi negatiivista puhetta maaseudusta ja sen tulevaisuuden näkymistä.

5. Maaseudulla työskentelyn työehtoja joustavoitettava

Agronomiliitto pitää myönteisenä sitä, että etätyön käyttöönotto on parantanut erityisesti kaupunkien läheisen maaseudun asemaa asuinpaikkana. Etätyön mahdollisuuksia tulisi edelleen vahvistaa digiverkkojen kapasiteettia parantamalla.

Pitkien etäisyyksien maaseudulla työssä käyvien matkustamisen ja työajan suhdetta pitää täsmentää. Varsinkin asiantuntijatyössä olisi työehtoja joustavoitettava siten, että myös matka-aikaa voitaisiin laskea työajan piiriin. Joustavampi työkuluttuuri on edellytys maaseudulla asuvien korkeastetutkinnon suorittaneiden määrän vahvistamiselle.

6. Positiivisella maaseutupuheella on merkitystä

Agronomiliitto kannattaa lämpimästi selonteossa esiin nostettua positiivisen maaseutupuheen merkitystä. Maaseudun Euroopan kehityksessä ehkä ajallisesti jyrkin rakennemuutos sotien jälkeen on jättänyt maaseudun arvostukseen ja puhetapaan aivan liikaa negatiivista painolastia. Korona ja eurooppalaiset kriisit ovat osaltaan nopeasti muuttaneet valtavirtakäsityksiä maaseudusta. Suomalaisten tahto kehittää ja ylläpitää maaseutuaan on edelleen varsin korkea. Ilmapiiriä on voitava parantaa myös maaseudun toimijoista lähtien.

2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?

Kyllä.

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?

Kaupunkipolitiikan ja kaupunkien läheisen maaseudun kehittämisresurssien yhteiset tavoitteet ja voimavarat

3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?

Kyllä

Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

Kokonaisturvallisuus voisi olla laajemman tarkastelun kohteena.

4. Kansallinen maaseutuvisio

Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?

Enimmäkseen. Negatiivinen väestökehitys painottuu maaseudun hyvän elämän kustannuksella.

Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?

-

5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset

Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuositukset (24 kpl) olennaiset?

Pääosin kyllä.

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?

Koulutuksen tasa-arvo, Korkeakoulutettujen määrän kasvattaminen maaseudulla. Digitalisaation puutteet.

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:

-

Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuositukset (1-5 kappaletta)? (Merkitse kehittämissuosituksen numerot 1-24)

-

Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohtaisesti:

-

6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus

Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?

-

Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?

-

7. Muut täydennystarpeet

Onko selonteossa muita täydennystarpeita?

-

Kaunisto Timo
Agronomiliitto ry